

DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-15>

УДК (UDC): 378.147

А. А. ПЕЛИХ¹,

аспірант кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти

e-mail: artem1985gerartem@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-7792-5857>

В. М. РУДАСЬ¹,

асистент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти

e-mail: vitaliyrudas@karazin.ua ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0651-6900>

¹Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Мета. Мета статті полягала у визначенні особливостей формування методичної культури майбутніх магістрів із професійної освіти. Задля її досягнення було вирішено такі завдання: уточнено сутність поняття «формування методичної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти»; здійснено розробку моделі процесу формування методичної культури майбутніх магістрів із професійної освіти; виділено особливості формування методичної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти та зроблено відповідні висновки.

Методи. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань використовувався комплекс взаємодоповнюючих загальнонаукових та емпіричних методів, зокрема: синтез, аналогія, порівняння, зіставлення, узагальнення, класифікація, систематизація; аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури та нормативної документації.

Результати. У межах вирішення проблеми формування сучасних професійних компетентностей у майбутніх магістрів із професійної освіти розглянуто питання про значущість методичної культури як одного з провідних компонентів педагогічної діяльності й основи становлення професійно-педагогічної компетентності. На підставі вивчення думок різних науковців та певних аналітико-синтетичних процедур було уточнено, що формування методичної культури є творчим процесом суб'єктивного опанування здобувачами освіти методичними знаннями, уміннями, способами методичної діяльності, спрямоване на задоволення професійних потреб, становлення й розвиток особистісних якостей і здатностей, оцінне перетворення особистістю свого внутрішнього світу відповідно до канонів педагогічної культури, що сприяє творчій самореалізації в методичній діяльності. Педагогічна модель формування методичної культури педагога професійного навчання містить у собі три етапи: орієнтовно-ціннісний; діяльнісний; рефлексивно-оцінювальний. Спираючись на вивчення думок різних науковців, було виділено особливості формування методичної культури майбутніх магістрів із професійної освіти, основними з яких є: освоєння сучасних, насамперед, активних і інтерактивних форм навчання й методів навчання з використанням цифрових технологій; оволодіння прийомами розвивального й проблемного навчання; методами проєктів і кейсів; опанування методологією побудови освітніх технологій, що забезпечують адекватне співвідношення змісту, засобів, методів і організаційних форм навчання та навичок використання сучасних методів діагностики рівня сформованості пізнавальної, емоційно-вольової й особистісної сфер здобувачів освіти, а також рефлексивних методів оцінювання здобутих результатів професійних досягнень; здатність викладача вдосконалювати та модернізувати існуючу систему педагогічної діяльності, у межах якої він здійснює власну професійно-педагогічну діяльність.

Висновки. Розробка моделі процесу формування методичної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти була здійснена на підставі культурологічного, діяльнісного й особистісного підходів. Перспективи подальших досліджень вбачаються: у виявленні та теоретичному обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов щодо процесу формування методичної культури майбутніх магістрів із професійної освіти; необхідності здійснити розробку критеріїв та показників для визначення досягнутого рівня методичної культури.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: майбутні маістри із професійної освіти; методична культура; професійні компетентності; модель формування; особливості формування методичної культури.

Як цитувати: Пелих А. А., Рудась В. М. Особливості формування методичної культури майбутніх магістрів із професійної освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2024. Вип. 83. С.175-186. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-15>

In cites: Pelikh A. A., Rudas V. M. (2024). Specifications of methodological culture development of future masters in vocational education. *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (83), 175-186. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-15> (in Ukrainian)

Актуальність дослідження і постановка проблеми

Сучасний етап модернізації всієї системи професійної освіти, зумовлений нагальними потребами та відповідними їм змінами освітнього законодавства, припускає істотне розширення змістовного поля професійної діяльності педагога професійної школи, підвищення рівня його професійно-педагогічної, психологічної та методичної культури.

Реалізація модернізаційних змін у професійній освіті припускає впровадження інноваційних освітніх технологій методичного забезпечення, що відповідає сучасному уявленню про освітній процес. Педагогові професійного закладу освіти сьогодні необхідно: розробляти нову навчально-програмну документацію відповідно до вимог діючих державних стандартів та регіонального ринку праці; створювати дидактичні засоби навчання, методичні вказівки, рекомендації, фонди засобів для оцінки загальних і професійних компетентностей здобувачів освіти; конструювати навчальний матеріал відповідно до вимог державного стандарту і ефективно використовувати освітні технології й методи навчання; самостійно здійснювати пошук, відбір, адаптацію й реалізацію в освітньому процесі актуального педагогічного досвіду та надавати педагогічній громадськості власні методичні матеріали. Ситуація ускладнюється відсутністю єдиних, розроблених на державному рівні навчально-методичних комплексів зі спеціальностей і професій, що забезпечують освоєння здобувачами освіти загальних і професійних компетентностей, відсутністю чітких методичних рекомендацій і вимог.

Прогрес соціально-економічних перетворень, моральне й духовне зростання суспільства багато в чому залежать від рівня освіти й культури представників усіх професійних співтовариств. У рамках зазначеної динаміки поява здобувачів

освіти нового покоління (яке називають «зумерами») з новими особистісними якостями та новими вимогами до освітнього процесу змушує педагогічне співтовариство переглянути ставлення до відповідей на питання, пов'язаних із проблемою формування як загальної, так і професійної культури. А оскільки питання формування культури, а також формування культури здобувачів освіти з педагогічних спеціальностей є не тільки метою й предметом вивчення, але й засобом навчання, особистого й професійного становлення, зазначена проблема здобуває особливу актуальність.

Важливість аспекту формування культури при підготовці педагога підтверджується також вектором, що й намітився в перебудові системи вищої педагогічної освіти і, як наслідок, вимагає перегляду всіх складових культури, що визначають сучасного педагога: педагогічної, методичної, дослідницької тощо. У позначених умовах при переході на нові освітні стандарти зміна стратегії освіти відбувається в цій ситуації шляхом розширення й використання дидактичних можливостей цифрових технологій і цифрового освітнього середовища.

Розглядаючи проблему формування методичної культури майбутніх магістрів із професійної освіти, треба відзначити такі чинники: 1) підвищення вимог до рівня професійних компетентностей призводить до необхідності змін співвідношення навчальних дисциплін у педагогічному, методичному й інформаційно-технологічному блоках; 2) відмінності у вихідному рівні професійно-педагогічної підготовки, мотиваційній сфері, рівні інформаційно-технологічної компетентності, цільовій спрямованості навчання та сфері майбутньої професійної діяльності магістрантів визначають перегляд змістовних і діяльнісних компонентів виділених блоків.

Вважаючи методичну підготовку найважливішою складовою професійної підготовки майбутніх педагогів, далі представимо результати дослідження шляхів її вдосконалення для здобувачів освіти, які навчаються в магістратурі, при узагальненні й одночасній конкретизації цих результатів із позиції сутнісного наповнення категорії «методична культура».

Проведений аналіз педагогічних [2, 4, 5, 6, 9, 15, 17] і методичних досліджень [1, 3, 7, 8], а також досліджень із проблем формування професійно-педагогічної компетентності [11-14, 16] дозволяє виділити такі основні позиції, подані в рамках розгляду проблеми формування методичної культури здобувачів освіти:

- понятійний апарат та проведений аналітичний огляд підходів до визначення поняття «методична культура» дозволяє розглянути співвідношення цього поняття з поняттям «методична компетентність»;

- основні компоненти й складові методичної культури, а також якості особистості, що характеризують методичну культуру;

- фактори, що визначають специфіку процесу формування методичної культури;

- діяльнісні характеристики, що дозволяють судити про сформованість методичної культури, а також її критерії й рівні.

Однак представлені позиції ще не доведені до рівня методичної системи. Також слід зазначити, що не конкретизуються специфіка підготовки здобувачів освіти та особливості методики формування методичної культури на різних щаблях системи професійної освіти. Таким чином, маємо в наявності проблему, яка полягає в необхідності мати всебічні характеристики поняття «методична культура», з одного боку, та їх недостатньою науковою розробленістю, з іншого.

Аналіз досліджень та публікацій

Детальне вивчення стану розробленості зазначеної проблеми дає змогу твердити, що задля її вирішення необхідно здійснити системний аналіз змісту і форм організації професійної підготовки педагогів, який було проведено Н. Гузій, І. Зязюном, З. Курлянд, В. Луговим, Г. Нагорною, О. Савченко, В. Семиченко, Л. Хомич та ін. Певні особливості педагогічної діяльності, специфіку формування готовності здобувачів освіти до її здійснення в умовах закладу вищої освіти досліджували Є. Барбіна, В. Загвязинський, А. Капська, Н. Кічук, А. Линенко, О. Пехота, Г. Щедровицький та ін. Діяльність педагогів професійного навчання, формування їх компетентності та їхню

підготовку досліджували: С. Артюх, В. Бакатанова, Н. Брюханова, І. Васильєв, С. Гура, Т. Дев'ятярова, І. Каньковський, О. Кириченко, Д. Коваленко, О. Коваленко та ін.

Однак, незважаючи на зазначений інтерес науковців до певних аспектів професійної підготовки педагогів, проблема формування, розвитку та визначення особливостей методичної культури педагога професійної школи ще залишається недостатньо дослідженою. Це виявляється і у відсутності єдиного розуміння сутності цього феномена, і в розумінні його місця в структурі особистості педагога закладу професійної освіти.

Постановка завдання

Мета статті полягає у визначенні особливостей формування методичної культури майбутніх магістрів із професійної освіти. Задля її досягнення необхідно вирішити такі завдання: уточнити сутність поняття «формування методичної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти»;

здійснити розробку моделі процесу формування методичної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти; виділити особливості формування методичної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти та зробити відповідні висновки.

Виклад основного матеріалу

Нагальною потребою сьогодні є те, щоб викладачі закладів професійної освіти орієнтувалися в різноманітні сучасних науково-методичних підходів у здійсненні педагогічної діяльності, ефективно використовували прогресивні педагогічні й нові інформаційні технології, активні й діяльнісні форми навчання професіям. Викладач повинен не тільки використовувати й адаптувати готові методичні рішення, але й самостійно здійснювати пошук нових педагогічних ідей, методичне осмислення задіяних педагогічних засобів, оперативне впровадження в освітній процес нових досягнень педагогіки, психології й предметних методик.

Подані в такому контексті вимоги до викладача закладу професійної освіти, по суті, указують на необхідність розвитку його методичної культури. Надалі ми будемо розуміти методичну культуру як певну соціально-професійну характеристику викладача, яка забезпечує високий рівень його педагогічної діяльності, методичне осмислення використовуваних педагогічних засобів у навчанні професії та сприяє створенню й освоєнню викладачем нових педагогічних цінностей і технологій. Методична культура свідчить про готовність викладача до повноцінної участі в методичній роботі, яка є атрибутом його педагогічної діяльності й дозволяє адаптувати отримані теоретичні знання до реального процесу підвищення кваліфікації й перепідготовки педагогічних і керівних кадрів освітніх установ.

Зміст методичної культури викладача проявляється як діалектична єдність чотирьох компонентів: 1) мотиваційно-ціннісного; 2) операційно-діяльнісного; 3) когнітивного й 4) індивідуально-творчого компонентів. Вона заснована на методичній компетентності, гуманістичній особистісній позиції викладача, системі його ціннісних орієнтацій і переконань, сучасному педагогічному мисленні й розвинених творчих здібностях.

Мотиваційно-ціннісний компонент стосується таких внутрішніх елементів особистісної сфери викладача, які відображають його внутрішнє ставлення до

методичної діяльності і її результатів як до цінностей. Такі складові, як потреба в самореалізації, ціннісні орієнтації й професійна спрямованість є необхідною умовою успішної професійної діяльності викладача, підставою для підвищення його авторитету та встановлення добрих взаємин у колективі.

Операційно-діяльнісний компонент характеризується розгорнутим умінням на практиці здійснювати педагогічну діяльність у соціокультурних межах, що безупинно розширюються, та з урахуванням актуальності ситуативних завдань, освоєного змісту й здобутого досвіду викладацької діяльності. Цей компонент представлений уміннями здійснювати аналітико-рефлексивну, конструктивно-прогностичну, організаційну, оціночно-інформаційну й корекційно-регулюючу діяльність.

Когнітивний компонент включає, в основному, знання частину методичної культури й представлений поінформованістю викладача щодо сучасних досягнень психології й педагогіки, теорії й методики навчання дорослих, загальних і приватних питаннях конкретної предметної галузі. Відповідні знання безпосередньо впливають на осмислення отриманої викладачем інформації, забезпечують ефективний пошук і прийняття методичних рішень.

Індивідуально-творчий компонент визначає можливості викладача (з урахуванням специфіки складної педагогічної ситуації й власного індивідуального творчого потенціалу) збагачувати й удосконалювати конкретну систему педагогічної діяльності, у рамках якої він реалізує свої професійні й життєві плани. Сутнісну сторону індивідуально-творчого компонента методичної культури викладача розкривають його творча активність, професійна інтуїція й самопозиціонування.

Уявлення про структурні компоненти методичної культури викладача дозволяє краще зрозуміти психолого-педагогічний механізм її розвитку. В інтерпретації поняття «розвиток методичної культури викладача» ми будемо спиратися на думку про те, що розвиток починається там, де є

умови, які не дозволяють діяти звичними способами. Іншими словами, розвиток починається в той момент, коли відбувається зупинка, припинення безперервного ходу подій і починається створення чогось іншого, що раніше не існувало.

Таке розуміння механізму розвитку культури цілком достатньо для обґрунтування процесу розвитку методичної культури викладача. Методична культура як різновид культури взагалі має цілком певний потенціал саморозвитку. Спробуємо це показати. Так, наприклад, мотиваційно-ціннісний компонент методичної культури дозволяє викладачеві реалізовуватися в суб'єктному плані, тобто він стає більш вільним від впливу того середовища, у якому здійснюється його викладацька діяльність. Когнітивний і діяльнісний компоненти сприяють прояву активності викладача згідно з його особистісно-професійними особливостями і специфікою ситуації, де здійснюється педагогічна взаємодія. Індивідуально-творчий компонент, що єднає творчу активність, професійну інтуїцію й самопозиціонування, дозволяє викладачеві самоактуалізуватися в методичній роботі як особистості й професіоналу.

На підставі вивчення думок різних учених, можна виділити три етапи в розвитку методичної культури викладача: зародження, закріплення й перетворення. На етапі зародження формуються психічні процеси, в яких поява методичної культури проявляється в конкретних аспектах методичної діяльності. На етапі закріплення методична культура стає більш вираженою і має стійку прояву в методичній діяльності викладача. Виявляється це, зокрема, у тому, що вона присутня в різних ситуаціях інтерпретації нових педагогічних засобів в освітній діяльності. На етапі перетворення методична культура обумовлює появу інших психічних складових, що сприяють прояву функцій методичної культури викладача в різних, зокрема й нестандартних ситуаціях. Такі зміни визначають не тільки активне якісне перетворення викладачем свого внутрішнього світу, але й наявність у нього принципово нового його складу й способу здійснення методичної діяльності.

В основі розвитку методичної культури перебуває внутрішня активність викладача, його прагнення до зміни своїх поглядів і внутрішнього світу стосовно різних проявів методичної діяльності. Таке якісне перетворення внутрішнього світу призводить до принципово нових способів методичної діяльності, актуалізації здатності викладачів до перетворення власної методичної діяльності. У результаті можна дійти висновку, що перехід на новий щабель в опануванні методичною культурою виступає не тільки фундаментальною умовою професійного вдосконалювання викладача, але й фактором її розвитку.

Завдання розробки моделі процесу формування методичної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти було вирішено з урахуванням думок С. Харбатович, викладених у [10] на таких засадах.

Ґрунтуючись на культурологічному, діяльнісному і особистісному підходах, ми визначили основні принципи побудови моделі:

принцип індивідуалізації припускає урахування в процесі формування методичної культури педагога його індивідуальних особливостей: особистісних, суб'єктних і індивідуальних;

принцип інтерактивності забезпечує формування методичної культури педагога через включення в спільну осмислену індивідуальну й колективну діяльність, що забезпечує накопичення досвіду, усвідомлення й прийняття існуючих цінностей і норм;

принципи інтегративності, наступності й взаємодоповнення припускають консолідацію можливостей соціально-педагогічного комплексу (СПК), методичної роботи закладу професійної освіти (ЗПО) й професійної самоосвіти педагога у формуванні методичної культури;

принцип рефлексивності припускає співвіднесення педагогами результатів своєї методичної діяльності з існуючими нормами, вимогами методичної культури.

Слід пояснити, що соціально-педагогічний комплекс – це відкрита диференційована система, що поєднує дорослих і дітей, професійних педагогів і педагогів-непрофесіоналів на основі

взаємодії, взаєморозуміння, співробітництва. Найважливішою змістовною ознакою СПК є створення середовища, що виховує, соціокультурний потенціал якої спрямований на соціальне, психічне й фізичне здоров'я людини.

Педагогічна модель формування методичної культури педагога містить у собі три етапи: 1) орієнтовно-ціннісний; 2) діяльнісний; 3) рефлексивно-оціночний. На кожному етапі визначається мета, для її досягнення обираються відповідні зміст, форми, методи методичної роботи в ЗПО, а також у процесі професійної самоосвіти. Критеріями відбору форм, методів є їх діяльнісний характер, інформативність, інтерактивність, можливість пролонгування й наступності.

Основною метою *орієнтовно-ціннісного етапу* є ціннісне самовизначення педагога в системі методичних норм. На цьому етапі здійснюється визначення вихідного рівня сформованості методичної культури; виявлення методичних утруднень педагога, мотивів виконання методичної діяльності, а також створюються умови для мотивації й ціннісного ставлення педагога до методичної діяльності. Крім діагностики, на цьому етапі створюються умови для ціннісного самовизначення педагога в системі методичних норм через їхнє пред'явлення за допомогою спілкування з колегами на педагогічних форумах, через консультування методистами ЗПО та системи підвищення кваліфікації (СПК), через участь у діяльності регіональних методичних об'єднаннях, творчих груп, у конкурсах педагогічної майстерності, конкурсах методичних матеріалів тощо.

Результатом орієнтовно-ціннісного етапу у формуванні методичної культури педагога є уявлення педагога про норми методичної культури, про відповідність власного рівня методичної культури необхідному, сформовані мотиви й інтерес до методичної діяльності, розуміння значущості методичної діяльності в забезпеченні якості освітнього процесу. Для фахівців системи професійної освіти й методистів ЗПО отримана інформація про рівень сформованості методичної культури педагога є основою для планування процесу її подальшого формування.

Мета *діяльнісного етапу* – формування досвіду здійснення методичної діяльності й оформлення її продуктів відповідно до культурних норм.

У ході курсової підготовки педагога й через участь його в методичній роботі ЗПО здійснюється формування теоретичних уявлень про методичні знання й уміння, культурні норми, актуальні в сучасному освітньому просторі. Важлива характеристика етапу – залучення педагога до практичної методичної діяльності, у ході якої відбувається усвідомлення й опанування норм методичної культури, здійснюється процес удосконалення й освоєння нових методичних умінь. Основні використовувані форми й методи – це проєктні роботи, майстер-класи, робота творчих груп, створення методичних матеріалів за підсумками навчання на курсах, експертиза методичних матеріалів, підготовлених колегами, мережна взаємодія педагогів тощо.

Результатом етапу є сформоване уміння педагога застосовувати й адаптувати методичні знання у своїй професійній діяльності, володіння сукупністю методичних компетентностей, здатність розробляти методичне забезпечення освітнього процесу відповідно до сучасних вимог, планувати й здійснювати методичну діяльність.

Рефлексивно-оцінний етап включає визначення досягнутого рівня методичної культури через самооцінку й експертну оцінку методичної діяльності педагогів, аналіз, самоаналіз її результатів. Етап припускає оцінку різних досягнень педагога, пов'язаних із методичною діяльністю: з боку самого педагога; методичної служби ЗПО; методистів інших ЗПО. Вважаємо за доцільне встановити такі рівні методичної культури:

1 рівень – педагог не досить усвідомлює важливість і необхідність методичної складової у професійно-педагогічній діяльності, виконує методичну діяльність за зразком або шаблоном, розробляє навчально-програмну документацію, у роботі використовує навчально-методичні матеріали колег й тощо;

2 рівень – характеризується усвідомленням педагогом важливості й необхідності методичної діяльності для

забезпечення якості освітнього процесу, педагог самостійно розробляє навчально-програмну документацію, навчально - методичні матеріали для осіб, що навчаються, відповідно до норм методичної культур тощо;

3 рівень – педагог самостійно розробляє навчально -програмну документацію, навчально -методичні й методичні матеріали для колег відповідно до норм методичної культури, має здатність і готовність збагачувати й удосконалювати власну педагогічну й методичну діяльність, поширювати норми методичної культури серед колег через експертизу методичних матеріалів, консультування, представляє педагогічній громадськості затребуваний досвід власної роботи.

При цьому методисти ЗПО, керуючись отриманими результатами, коректують зміст, форми й методи освітньої взаємодії з педагогом таким чином, щоб забезпечити позитивну динаміку в рівнях сформованості методичної культури педагога, тобто допомогти педагогові здійснити перехід від елементарного рівня до достатнього і потім до продуктивно-творчого.

Ефективність процесу формування методичної культури педагога залежить від створених певних організаційно-педагогічних умов, котрі ми плануємо в подальшому нашому дослідженні виявити і теоретично обґрунтувати.

Таким чином, під формуванням методичної культури будемо розуміти творчий процес суб'єктивного оволодіння здобувачами освіти методичними знаннями, вміннями, способами методичної діяльності, спрямований на задоволення професійних потреб, становлення й розвиток особистісних якостей і здатностей, оцінне перетворення особистістю свого внутрішнього світу відповідно до канонів педагогічної культури, що спричиняє творчу самореалізацію в методичній діяльності.

Спираючись на наведені вище міркування, виділимо особливості компонентів спроектованої педагогічної системи формування методичної культури майбутніх магістрів із професійної освіти.

Так, виділимо особливості *операційно-діяльнісного компонента* методичної культури. Компетентності, що

входять до його складу, припускають освоєння сучасних, насамперед активних і інтерактивних форм навчання й методів навчання з використанням цифрових технологій; оволодіння прийомами розвивального й проблемного навчання; методами проєктів і кейсів; систематичним моніторингом процесу й результатів навчально-пізнавальної діяльності тощо. Предметом спеціального спільного обговорення викладачів для використання на навчальних заняттях є методи, формати навчання, формати взаємодії й контролю, а також передбачувані ролі учасників освітнього процесу.

Когнітивний компонент спроектованої педагогічної системи є, на наш погляд, синтезом професійно-методичних компетентностей, які відповідають таким напрямкам: методологічному, психолого-педагогічному, частково-предметному. Виділяючи, наприклад, серед зазначених напрямків методологічний, що тісно пов'язаний із мотиваційно-ціннісним компонентом, зазначимо, що методологічна спрямованість когнітивного компонента методичної культури виражається в здатності майбутнього педагога реалізувати комплексний підхід до проєктування та впровадженню методик і технологій навчання, яка передбачає сформованість: знань основних тенденцій розвитку сучасної освіти; умінь виділяти й аналізувати психолого-педагогічні характеристики й умови, створювати сприятливий для їхнього впровадження соціально-психологічний клімат; володіння засобами оцінювання інформаційного освітнього середовища; методологією побудови освітніх технологій, що забезпечують адекватне співвідношення змісту, засобів, методів і організаційних форм навчання; навичок використання сучасних методів діагностики рівня сформованості пізнавальної, емоційно-вольовий і особистісної сфер здобувачів освіти, а також рефлексивних методів оцінювання здобутих результатів професійних досягнень.

Недругорядною складовою методичної системи є *мотиваційно-ціннісний* компонент. У ситуації, коли у здобувачів освіти є різні цільові й ціннісні орієнтири або різний рівень мотивації, виникає необхідність ілюстрації важливості

отриманих знань із проєктування методики навчання з позиції узагальнення процесу й результатів діяльності. Це призводить до доведення спроектованої методики до рівня проєктування будь-якого професійного, не обов'язково педагогічного (методичного) виду діяльності. Саме можливість здійснити узагальнення до рівня методологічної спільності будь-яких видів діяльності дозволить здобувачам освіти уявити ситуацію зміни професійної діяльності й продовження освіти протягом усього життя. Подальше стимулювання мотиваційної сфери майбутніх педагогів професійної освіти виступає як фактор

динамічного розвитку їх методичної культури.

Індивідуально-творчий компонент методичної системи, як зазначалося вище, характеризує здатність викладача вдосконалювати та модернізувати існуючу систему педагогічної діяльності, у рамках якої він здійснює власну професійно-педагогічну діяльність. Творча активність, професійна інтуїція та самопозиціонування педагога професійного навчання свідчать про наявність та ступінь розвитку індивідуально-творчого компонента його методичної культури.

Висновки

1. На підставі вивчення думок різних науковців та певних аналітико-синтетичних процедур було уточнено, що формування методичної культури – це творчий процес суб'єктивного опанування здобувачами освіти методичними знаннями, уміннями, способами методичної діяльності, спрямований на задоволення професійних потреб, становлення й розвиток особистісних якостей і здатностей, оцінне перетворення особистістю свого внутрішнього світу відповідно до канонів педагогічної культури, що сприяє творчій самореалізації в методичній діяльності.

2. Розробка моделі процесу формування методичної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти була здійснена на підставі культурологічного, діяльнісного й особистісного підходів, що дозволило визначити такі принципи побудови моделі: індивідуалізації; інтерактивності; інтегративності; наступності; взаємодоповнення; рефлексивності. Педагогічна модель формування методичної культури педагога професійного навчання містить у собі три етапи: 1) орієнтовно-ціннісний; 2) діяльнісний; 3) рефлексивно-оціночний. Для кожного етапу були визначені: мета, зміст, форми, методи методичної роботи в ЗПО, а також у процесі професійної самоосвіти.

3. Спираючись на наведені вище міркування, було виділено особливості формування методичної культури майбутніх магістрів із професійної освіти: освоєння сучасних, насамперед, активних і

інтерактивних форм навчання й методів навчання з використанням цифрових технологій; оволодіння прийомами розвиваючого й проблемного навчання; методами проєктів і кейсів; сформованість знань основних тенденцій розвитку сучасної освіти; умінь виділяти й аналізувати психолого-педагогічні характеристики й умови, створювати сприятливий для їхнього впровадження соціально-психологічний клімат; володіння засобами оцінювання інформаційного освітнього середовища; опанування методологією побудови освітніх технологій, що забезпечують адекватне співвідношення змісту, засобів, методів і організаційних форм навчання; навичок використання сучасних методів діагностики рівня сформованості пізнавальної, емоційно-вольової й особистісної сфер здобувачів освіти, а також рефлексивних методів оцінювання здобутих результатів професійних досягнень; здатність викладача вдосконалювати та модернізувати існуючу систему педагогічної діяльності, у межах якої він здійснює власну діяльність. **Перспективи подальших досліджень** Вбачаються у виявленні та теоретичному обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов щодо процесу формування методичної культури майбутніх магістрів із професійної освіти; необхідності здійснити розробку критеріїв та показників для визначення досягнутого рівня методичної культури. Вбачаємо також за доцільне розробити методику (технологію) формування методичної культури під час здобуття освіти.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автори повністю дотримувались етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Бігич, О. Б. Теоретичні основи формування методичної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи : дис. ... доктора пед. наук. К., 2005, 506 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0505U000192>
2. Гриньов, В. Й. Формування дидактичної культури майбутнього вчителя: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Х., 2003. 21 с.
3. Грицай, Н. Б. Методична культура як важливий компонент системи методичної підготовки майбутнього вчителя біології. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2012. №7(25). С. 3-9.
4. Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В., Антонова О. Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: монографія. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 193 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/8387/1/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0.pdf>
5. Клопот, Ю. В. Формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр». Херсон: ХДУ, 2021. 70 с. URL: <https://ekhswir.kspu.edu/handle/123456789/15844>
6. Княжева, І. А. Теоретико-методичні засади розвитку методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін в умовах магістратури: автореф. дис. докт. пед. наук. Одеса, 2014. 45 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1302>
7. Нікула, Н. В. Етапи професійно-методичного розвитку студентів у процесі навчання у вищій школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. №5(49). С. 29-30. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/items/25402c9e-e5c3-404c-bb24-a87b18d874e2>
8. Салига, Н. Формування методичної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти на етапі професійної підготовки. *Гірська школа Українських Карпат*. 2020. С. 116-120. DOI: <https://doi.org/10.15330/msuc.2020.23.116-120>
9. Сузанська, Н. С. Формування професійної культури майбутніх керівників організацій в умовах магістратури: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». Запоріжжя: ЗНУ, 2022. 86 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/10225>
10. Харбатович С. В. Теоретичні аспекти моделювання як методу наукового дослідження. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2012. Вип. 96. С. 184-188.
11. Abisheva, M., Stukalenko, N., Yermekova, Zh., Damekova, S., Nurmukhanbetova, N. Development of professional competence of future mathematics teachers in the HEI educational process. *Scientific Herald of Uzhhorod University, Series "Physics"*. 2024. iss. 56. Pp. 21-31. DOI: <https://doi.org/10.54919/physics/56.2024.2akt1> URL: <https://physics.uz.ua/en/journals/issue-56-2024/development-of-professional-competence-of-future-mathematics-teachers-in-the-hei-educational-process> (дата звернення 15.10.2024 р.).
12. Austin, A. Methodological activity: basic principles, purpose, functions, methods and recommendations for organization, 2023-12-17. URL: <https://vogueindustry.com/17184683-methodological-activity-basic-principles-purpose-functions-methods-and-recommendations-for-organization> (дата звернення 21.10.2024 р.).
13. Bogush, A. Methodology and speech-oriented training of the future Master students majoring in Preschool Education. *Sci. Bull. South Ukr. Natl. Pedagog. Univ. named after K. D. Ushynsky*. 2019. Vol. 3. №. 128. Pp. 9-14. DOI: <http://dx.doi.org/10.24195/2617-6688-2019-3-1>

14. Kodirov, M. Formation of professional competence of teachers of future technological education *Current research journal of pedagogics*. 2022. Vol. 3. Iss. 10. pp. 34–41. DOI: <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crijp-03-10-06>
15. Nikula, N., Brazhaniuk, A. The formation of the future specialist professional culture in the educational space of the university. *Pedagogy and Education Management Review*. 2021. no 2. Pp. 79–89. DOI: <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2021-2-79>
16. Normurodova, N. Development of special and methodological competence of future primary school teachers. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*. 2019. Vol. 7. No.12. Pp. 880-885. Progressive Academic Publishing. URL: <https://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2019/11/Full-Paper-DEVELOPMENT-OF-SPECIAL-AND-METHODOLOGICAL-COMPETENCE-OF-FUTURE-PRIMARY.pdf>
17. Roberts, L. Methodological support. Concept, basic forms, developments and directions, pedagogical goals and objectives. 2023. URL: <https://modern-info.com/13597452-methodological-support-concept-basic-forms-developments-and-directions-pedagogical-goals-and-objectives> (дата звернення 21.10.2024 р.).

Стаття надійшла до редакції 31.10.2024

Стаття рекомендована до друку 01.12.2024

A. A. PELIKH¹,

PhD student of the Department of Pedagogy, Methods and Management of Education
e-mail: artem1985gerartem@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-7792-5857>

V. M. RUDAS¹,

Assistant Professor, of the Department of Pedagogy, Methods and Management of Education
e-mail: vitaliyrudas@karazin.ua ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0651-6900>

¹V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Square Kharkiv, 61022, Ukraine

SPECIFICATIONS OF METHODOLOGICAL CULTURE DEVELOPMENT OF FUTURE MASTERS IN VOCATIONAL EDUCATION

Purpose. The purpose of the article is to determine the peculiarities of forming the methodological culture of future masters in vocational education. To achieve it, the following tasks have been solved: to clarify the essence of the concept of “formation of methodological culture of future teachers of vocational education institutions”; to develop a model of the process to form the methodological culture of future masters in vocational education; to highlight the features of methodological culture formation of future teachers of vocational education institutions and to draw appropriate conclusions.

Methods. To achieve the aim and solve the tasks, a set of complementary general scientific and empirical methods has been used, in particular: synthesis; analogy; comparison; correlation; generalization; classification; systematization; analysis of philosophical, psychological, pedagogical, methodological literature and regulatory documentation.

Results. As part of solving the problem concerning the formation of modern professional competencies in future masters of vocational education, the issue of the importance of methodological culture as one of the leading components of pedagogical activity and the basis for the formation of professional and pedagogical competence has been considered. On the basis of studying the opinions of various scholars and certain analytical and synthetic procedures, it was clarified that the formation of methodological culture is a creative process of subjective mastering of methodological knowledge, skills, methods of methodological activity by students aimed at meeting professional needs, formation and development of personal qualities and abilities, evaluative transformation of the personality of their inner world in accordance with the canons of pedagogical culture, which contributes to creative self-realization in methodological activity. The pedagogical model of forming the methodological culture of a vocational teacher includes three stages: orientation and value; activity; reflexive and evaluative. Based on the study of the various scholars' opinions, the features of the methodological culture formation of future masters in vocational education were highlighted, the main of which include: mastering modern, primarily active and interactive forms of learning and teaching methods using digital technologies; mastering the techniques of developmental and problem-based learning; project and case methods; mastering the methodology of creating educational technologies providing an adequate ratio of content, means, methods and organizational forms of learning and skills of using modern methods of diagnosing the development of cognitive,

emotional, volitional and personal spheres of students, as well as reflective methods of evaluating the results of professional achievements; the ability of the teacher to improve and modernize the existing system of pedagogical activity within which he/she carries out his/her own professional and pedagogical activity.

Conclusions. The development of a model of the process for the formation of the methodological culture of the future teacher at a vocational education institution has been carried out on the basis of cultural, activity and personal approaches. Prospects for further research are: identification and theoretical substantiation of organizational and pedagogical conditions for the process of forming the methodological culture of future masters in vocational education; the necessity to develop criteria and indicators to determine the achieved level of methodological culture.

KEY WORDS: *future masters of professional education; methodical culture; professional competence; formation model; features of formation of methodical culture.*

References

1. Bihych, O. B. (2005). Theoretical bases of formation of methodical competence of future teacher of a foreign language of elementary school, *Doct. ped. nauk thesis*, Kyiv. <https://uacademic.info/ua/document/0505U000192> (in Ukrainian).
2. Hrynov, V. Y. (2003). Formation of didactic culture of future teacher, *Kand. ped. nauk, abstract*, Kharkiv. (in Ukrainian).
3. Hrytsai, N. B. (2012). Methodical culture as important component of system of methodical training of future teacher of biology. *Pedagogical Sciences: theory, history, innovative technologies*, 7(25), 3-9. (in Ukrainian).
4. Dubaseniuk, O. A., Semenyuk T. V., Antonova O. E. (2003). Vocational training of future teacher to pedagogical activity: a monograph, *Zhytomyr. derzh. ped. un-t, Zhytomyr*. <http://eprints.zu.edu.ua/8387/1/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0.pdf> (in Ukrainian).
5. Klopot, Yu. V. (2021). Formation of pedagogical culture at future teachers of institutions of vocational training: qualification work on receiving degree of the higher education “master”, KhDU, Kherson. <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/15844> (in Ukrainian).
6. Kniazheva, I. A. (2014). Teoretiko-metodichesky principles of development of methodical culture of future teachers of pedagogical disciplines in the conditions of a magistracy, *Doct. ped. nauk, abstract*, Odesa. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1302> (in Ukrainian).
7. Nikula, N. V. (2015). Stages of professional and methodical development of students in the course of training at the higher school. *Pedagogical Sciences: theory, history, innovative technologies*, 5(49), 29-30. <https://repository.sspu.edu.ua/items/25402c9e-e5c3-404c-bb24-a87b18d874e2> (in Ukrainian).
8. Salyha, N. (2020). Development of methodological culture of future lecturers of higher education institutions at the stage of professional training. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*, (23), 116–120. <https://doi.org/10.15330/msuc.2020.23.116-120> (in Ukrainian).
9. Suzanska, N. S. (2022). Formation of professional culture of future heads of the organizations in the conditions of a magistracy: qualification work of the master of specialty 011 “Educational, pedagogical sciences”, ZNU, Zaporizhzhia. <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/10225> (in Ukrainian).
10. Kharbatovych, S. V. (2012). Theoretical aspects of modeling as method of scientific research. *Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University*, 96, 184-188. (in Ukrainian).
11. Abisheva, M., Stukalenko, N., Yermekova Zh., Damekova, S., Nurmukhanbetova, N. (2024). Development of professional competence of future mathematics teachers in the HEI educational process. *Scientific Herald of Uzhhorod University, Series “Physics”*, 56, 21-31. <https://doi.org/10.54919/physics/56.2024.2akt1> <https://physics.uz.ua/en/journals/issue-56-2024/development-of-professional-competence-of-future-mathematics-teachers-in-the-hei-educational-process> (viewed 15 October 2024).
12. Austin, A. (2023). Methodological activity: basic principles, purpose, functions, methods and recommendations for organization. <https://vogueindustry.com/17184683-methodological-activity->

- [basic-principles-purpose-functions-methods-and-recommendations-for-organization](#) (viewed 21 October 2024).
13. Bogush, A. (2019). Methodology and speech-oriented training of the future Master students majoring in Preschool Education. *Sci. Bull. South Ukr. Natl. Pedagog. Univ. named after K.D. Ushynsky*, 3(128), 9-14. <http://dx.doi.org/10.24195/2617-6688-2019-3-1> (in Ukrainian).
 14. Kodirov, M. (2022). Formation of professional competence of teachers of future technological education. *Current research journal of pedagogics*, 3(10), 34–41. DOI: <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crijp-03-10-06>
 15. Nikula, N., Brazhaniuk, A. (2021). The formation of the future specialist professional culture in the educational space of the university. *Pedagogy and Education Management Review*, (2), 79–89. DOI: <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2021-2-79> (in Ukrainian).
 16. Normurodova, N. (2019). Development of special and methodological competence of future primary school teachers. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 7(12), 880-885, Progressive Academic Publishing. <https://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2019/11/Full-Paper-DEVELOPMENT-OF-SPECIAL-AND-METHODOLOGICAL-COMPETENCE-OF-FUTURE-PRIMARY.pdf>
 17. Roberts, L. (2023). Methodological support. Concept, basic forms, developments and directions, pedagogical goals and objectives. <https://modern-info.com/13597452-methodological-support-concept-basic-forms-developments-and-directions-pedagogical-goals-and-objectives> (viewed 21 October 2024)

The article was received by the editors 31.10.2024

The article is recommended for printing 01.12.2024